

ANALÝZA

rozhovorov so študentmi stredných odborných škôl

Autorka

Alexandra Tkáč Posypanková

Realizátorky rozhovorov

Alexandra Kurišová

Zuzana Mészárosová

Obsah

CHARAKTERISTIKA SOŠ NA SLOVENSKU	1
STREDNÉ ODBORNÉ ŠKOLY	1
DEMOGRAFIA	1
METODOLÓGIA	2
CHARAKTERISTIKA RESPONDENTOV	2
METODOLÓGIA ZBERU DÁT	3
CIELE ROZHOVORU	3
SCENÁR ROZHOVOROV	3
ANALÝZA ROZHOVOROV SO ŠTUDENTMI SOŠ	4
TRÁVENIE ČASU	4
<i>Dostupnosť voľného času</i>	4
<i>Plánovanie voľného času</i>	5
<i>Škola a príprava do školy</i>	5
<i>Brigády a prax</i>	6
<i>Záľuby a záujmy</i>	6
<i>Školské krúžky</i>	6
<i>Pomáhanie v domácnosti</i>	7
<i>Oddych</i>	7
ZISTENIA V OBLASTI TRÁVENIA VOĽNÉHO ČASU	7
VNÍMANIE PROGRAMU DofE	8
<i>Ako sa študenti dozvedeli o programe</i>	8
<i>Bariéry úspešného ukončenia a vstupu do programu</i>	8
<i>Motivácia vstupu do programu DofE</i>	10
<i>Bariéry učiteľov v programe DofE</i>	12
<i>Motivácia učiteľov v programe DofE</i>	13
ZISTENIA V OBLASTI VNÍMANIA PROGRAMU DofE	13
REÁLIE ŠKOLY	14
<i>Pohľad študentov na vzťah s učiteľmi</i>	14
<i>Pohľad študentov na štúdium</i>	14
ZISTENIA V OBLASTI REÁLIE ŠKOLY	15
PLÁNOVANIE BUDÚCNOSTI	15
ZISTENIA V OBLASTI PLÁNOVANIA BUDÚCNOSTI	16

Charakteristika SOŠ na Slovensku

Stredné odborné školy

Podľa Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, stredná odborná škola (SOŠ) je typ strednej školy v sieti škôl Slovenskej republiky. Poskytuje žiakom vzdelanie v študijných programoch, ktoré trvajú najmenej dva a najviac päť rokov. Vzdelávacie programy SOŠ sú primárne orientované na prípravu na výkon konkrétneho povolania a odborných činností. Po úspešnom absolvovaní maturitnej skúšky majú žiaci možnosť pokračovať v štúdiu na vysokej škole.

SOŠ zabezpečuje kombináciu teoretického a praktického vyučovania. V prípade žiakov zapojených do systému duálneho vzdelávania zabezpečuje škola len teoretickú výučbu, zatiaľ čo praktickú časť absolvujú žiaci v strediskách alebo na pracoviskách zamestnávateľov.

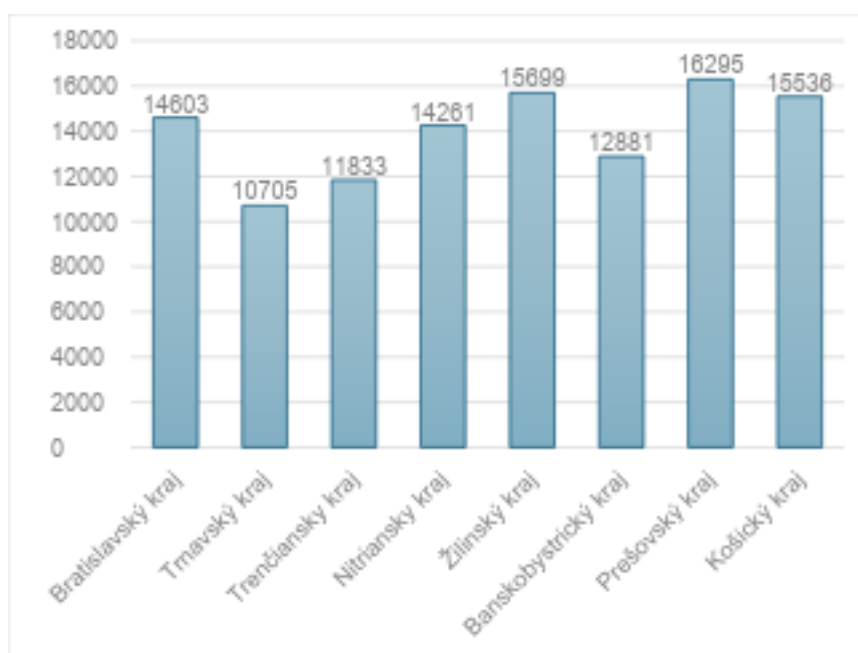
V rámci SOŠ môžu žiaci získať rôzne stupne odborného vzdelania:

- **Nižšie stredné odborné vzdelanie (nižšie sekundárne)** – trvá spravidla dva roky a končí záverečnou skúškou, v niektorých prípadoch aj výučným listom.
- **Stredné odborné vzdelanie (sekundárne)** – trvá najmenej tri a najviac štyri roky, ukončuje sa záverečnou skúškou. Absolvent získa výučný list ako doklad o kvalifikácii.
- **Úplné stredné odborné vzdelanie (vyššie sekundárne)** – trvá najmenej štyri a najviac päť rokov, ukončuje sa maturitnou skúškou. Absolvent získa vysvedčenie o maturitnej skúške, prípadne aj výučný list podľa zvoleného odboru.

Demografia

Z demografického hľadiska ide najmä o mladých ľudí vo veku približne 15 až 19 rokov, ktorí sa nachádzajú v rôznych štádiách stredoškolského štúdia (1. až 4.ročník).

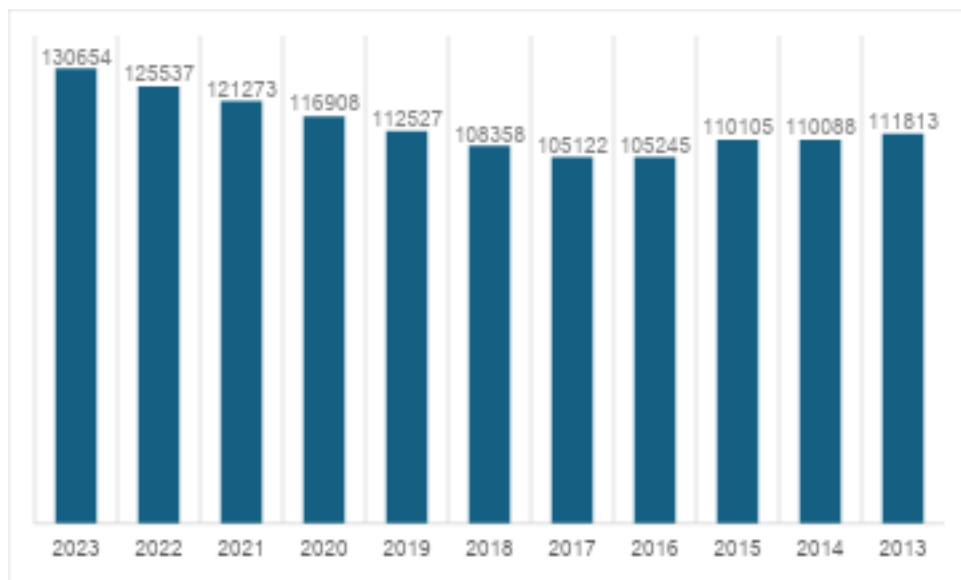
Graf zobrazuje regionálne rozloženie študentov stredných odborných škôl (SOŠ) na dennom štúdiu na Slovensku. Najviac študentov navštevuje SOŠ v Prešovskom kraji (16 295). Nasledujú Žilinský (15 699) a Košický kraj (15 536). Celkovo graf poukazuje na regionálne rozdiely v záujme o SOŠ, ktoré môžu byť ovplyvnené demografiou, ponukou odborov či potrebami pracovného trhu.

Graf 1: Počet všetkých študentov SOŠ na dennom štúdiu v roku 2023 podľa kraja

Zdroj: [Data Cube](#)

Počet študentov SOŠ na dennom štúdiu na Slovensku zaznamenal od roku 2013 výrazný pokles, keď sa z úrovne 130 654 v roku 2013 znížil až na 105 122 v roku 2019. Tento trend odráža dlhodobý demografický vývoj, prípadne zmenu preferencií mladých ľudí pri výbere stredných škôl. Od roku 2020 sa však situácia stabilizovala a počet študentov opäť mierne rastie – v roku 2023 dosiahol 111 813.

Graf 2: Vývoj celkového počtu SOŠ študentov na dennom štúdiu

Zdroj: [Data Cube](#)

Metodológia

Charakteristika respondentov

Celkovo bolo uskutočnených 18 rozhovorov so študentmi SOŠ s úplným stredným odborným vzdelaním. Všetci respondenti mali viac ako 18 rokov a boli študentmi 3. alebo 4. ročníka. Výskum sa zameriaval na školy z rôznych regiónov Slovenska, ktoré sú už zapojené do programu DofE, aj keď samotní študenti ešte nie sú aktívnymi účastníkmi.

Výber respondentov prebiehal v spolupráci so zapojenými školami. Oslovené školy boli požiadané, aby navrhli 1 až 2 študentov vhodných na rozhovor o ich skúsenostiach s plánovaním voľného času, vnímaním školy a predstave o budúcnosti. Respondentov odporúčali učitelia pôsobiaci v programe ako Koordinátori alebo Vedúci, ktorí najlepšie poznajú svojich žiakov a ich ochotu otvorene sa zapojiť do diskusie.

	Kraj
Respondent 1	
Respondent 2	
Respondent 3	
Respondent 4	
Respondent 5	
Respondent 6	

Respondent 7	
Respondent 8	
Respondent 9	
Respondent 10	
Respondent 11	
Respondent 12	
Respondent 13	
Respondent 14	
Respondent 15	
Respondent 16	
Respondent 17	
Respondent 18	

Metodológia zberu dát

Dáta boli zbierané formou kvalitatívnych pološtruktúrovaných rozhovorov so študentmi SOŠ. Rozhovory boli vedené podľa vopred pripraveného pološtruktúrovaného scenára, ktorý zabezpečil, že budú pokryté všetky kľúčové oblasti záujmu, pričom ponechal priestor pre spontánne odpovede a objav nových tém a perspektív, ktoré sa mohli v priebehu rozhovoru objaviť. Tento prístup umožnil zachytiť hlbšie súvislosti a individuálne prežívanie študentov v ich vlastných slovách.

Ciele rozhovoru

- Ako študenti SOŠ trávia voľný čas**
Cieľom bolo zistiť, ako študenti stredných odborných škôl trávia svoj voľný čas. Táto informácia je dôležitá, pretože program prebieha vo voľnom čase, a potrebujeme pochopiť, s akými aktivitami „súťažím“ o ich pozornosť.
- Ako študenti vnímajú svoju budúcnosť**
Cieľom bolo preskúmať, ako študenti SOŠ premýšľajú nad svojou budúcnosťou a ako sa na ňu pripravujú. Je to kľúčové, pretože vieme, že niektorí sa zapájajú do programu DofE, aby si zlepšili životopis, zvýšili šance na prijatie na vyššie štúdium, získali lepšie pracovné príležitosti alebo podporili svoj profesijný a akademický rast.
- Pohľad na realitu školy z perspektívy študentov**
Cieľom bolo porozumieť, ako študenti vnímajú svoje školy, keďže škola predstavuje ich najbližší kontaktný bod v rámci programu.
- Vnímanie programu DofE**
Ak študenti poznali program DofE, zaujímalo nás, ako ho vnímajú a prečo sa rozhodli nezapojiť. To nám umožnilo lepšie pochopiť ich motivácie a bariéry.

Scenár rozhovorov

Cieľ 1: Ako študenti SOŠ trávia voľný čas

- Ako vyzerá tvoj bežný deň?
- Koľko voľného času/času pre seba máš počas dňa?
- Čo robíš vo voľnom čase, ak nie si v škole?
- Ako si svoj voľný čas rozdeľuješ?
- Máš nejaké koníčky alebo záujmy, ktorým sa venuješ pravidelne?
 - o Ak áno, ako dlho sa tejto záľube/záľubám venuješ?
- Čo by si rád/rada robil/a vo voľnom čase, ak by si ho mal/a viac? / Čo by si rád/a robil/a vo svojom voľnom čase ale nemôžeš, z akého dôvodu? (bývam ďaleko, nemám peniaze, potrebujem auto, nemám kamarátov...)
- Sú na škole nejaké krúžky, ktorých sa zúčastňuješ?
 - o Akých krúžkov sa zúčastňuješ? Čo ťa viedlo práve k výberu týchto krúžkov?

- o V čom by museli byť školské krúžky iné, aby si na ne chodil/a? / Aké sú dôvody tvojho nezájmu o školské krúžky?

Cieľ 2: Ako študenti vnímajú svoju budúcnosť

- Máš už predstavu o tom, čo chceš robiť po škole?
- Ak si predstavíš scenár tvojej budúcnosti, čo by ťa urobilo šťastným/šťastnou? / Ako premýšľaš nad svojou budúcnosťou?
- Reagujeme na odpoveď na predchádzajúce otázky. Ak si predstavíš svoju budúcnosť, ciele ktoré máš, čo by mohlo byť prekážkou? Čo by mohlo byť pre teba ťažké, keď si predstavíš svoju budúcnosť? / Akým výzvam čelíš pri plánovaní svojej budúcnosti?
- Aké možnosti momentálne zvažuješ?
- Čo ťa najviac láka a z akého dôvodu?
- Máš pocit, že ťa škola dostatočne pripravuje na budúce povolanie?
 - o Vedel/a by si svoju odpoveď bližšie vysvetliť?
 - o Čo také, čo si sa naučil/a v škole využiješ (prípadne už využívaš) v práci?
 - o Čo z toho, čo sa učíte v škole sú podľa teba v praxi najmenej využiteľné veci?
- Čo by ti pomohlo lepšie sa pripraviť na pracovný alebo akademický život?

Cieľ 3: Pohľad na realitu školy z perspektívy študentov

- Ako by si opísal/a svoju školu niekomu, kto ju nepozná?/Aká je tvoja škola?
- Predstav si budúcnosť, kde už si dospelý/á, máš svoju prácu, si zabezpečený/á, ako budeš svoju školu vnímať s časovým odstupom? (V predchádzajúcej časti opisovali ich budúcnosť, môžeme sa od toho odradiť.) / Ako si myslíš, že budeš vnímať svoju školu po niekoľkých rokoch/s nejakým časovým odstupom?
- Čo sa ti na tvojej škole páči?
- Naopak, čo sa ti nepáči?
- Ako vnímaš vzťahy medzi študentmi a učiteľmi?
- Ako podľa teba učitelia vnímajú tvoju generáciu?

Cieľ 4: Vnímanie programu DofE

- Poznáš program DofE?
 - o Ak áno, odkiaľ ho poznáš a čo o ňom vieš?
- Ako vnímaš program DofE?
- Čo ťa najviac odradilo od zapojenia sa?
- Máš spolužiakov, ktorí boli zapojení do programu?
 - o Čo ti o programe povedali? Páčil sa im program alebo nie?
- Mali ste v triede nejakú prezentáciu o DofE?
 - o Ak áno, ako si ju vnímal/a?
- Boli tvoji spolužiaci ocenení za úspešné splnenie programu?
 - o Ak áno, ako si to vnímal?

Analýza rozhovorov so študentmi SOŠ

Trávenie času

Program DofE si účastníci plnia vo svojom voľnom čase. Aby sme mohli úspešne prispôbiť a implementovať tento program medzi študentmi SOŠ, je dôležité porozumieť, ako títo študenti travia svoj voľný čas, ako si ho rozdeľujú a akým spôsobom o ňom uvažujú. Táto sekcia sa zameriava na popis aktivít, ktorým sa študenti venujú vo voľnom čase, a zároveň objasňuje, ako si voľný čas plánujú a aký postoj k nemu majú.

Dostupnosť voľného času

Študenti majú rôzne skúsenosti s množstvom voľného času počas dňa, pričom väčšina uvádza, že ich voľný čas je obmedzený. Väčšinu dňa im zaberá škola alebo príprava do školy. Mnohé odpovede naznačujú, že voľný čas závisí od denného harmonogramu a povinností. Niektorí majú len jednu hodinu voľného času denne, iní viac, no zvyčajne len cez víkendy.

- *Fuha. Neviem, ja akože mám väčšinou aj veľa do školy, keď sa musím veľa učiť, tak na ten voľný čas mi nikdy nezostane čas, ale keď vidím, že sa blíži tá hodina, že o pol 9, a vidím, že už niekto fakt nič nepotrebuje, že je všetko hotové, že už len mamka kontroluje sestru do školy alebo tak, vlastne idem do izby a tam sa snažím nejak sa kus ukludniť pred tým spánkom.*
- *A koľko voľného času pre seba tak máš počas dňa? Málo. Skoro vôbec. Keby si to mala možno nejak vyčísliť? Tak možno tak 10 percent maximálne.*
- *Akože ja si to uvedomujem, lenže ja som strašne tak akčná jazda všade pchám kde môžem čiže keď niekto niečo potrebuje aj ja alebo je nejaký projekt hej z toho zastupiteľstva alebo niečo sa väčšinou stále angažujem ale potom cítim že už to nezvládam čiže asi by som viac možno venovala tomu času, trochu oddychu a takému času, že sama so sebou, keďže aj tak doma mám vlastne kopec ľudí okolo seba, čiže nemám taký, že ťa čisto sama pre seba čas.*

Plánovanie voľného času

Študenti sa k organizovaniu svojho času a záľubám pristupujú rôzne, pričom závisí od ich povinností a osobných preferencií. Niektorí si plánujú voľný čas dopredu na základe školských alebo pracovných povinností. Viacerí sa však zhodujú na tom, že radi robia veci, keď majú chuť, bez pevne stanovených termínov alebo pravidiel. Riadia sa flexibilnejšie a upravujú svoj plán podľa aktuálnej situácie.

- *... ale keď vidím, aké mám hodiny a čo sa bude musieť spraviť, tak už približne viem, kedy budem mať voľný čas a aký deň napríklad v sobotu si budem robiť poznámky a v nedeľu pôjdem von s kamarátmi. Tak približne viem, jak to bude vyzeráť.*
- *Väčšina si to plánuje napríklad v nedeľu, čiže si naplánuje za týždeň, niečo si to rozbehnem, ale niekedy sa stane, že sa mi to pomení, ak bude mi to niekedy prísť tak, že lepší prospech, že mám viac času alebo sa to zmení na to, že mám menej času a potom už sa tam nedá venovať konkrétnym veciam.*
- *Fakt že je to samovoľné, že nejak to prísť, tak to urobím a nepotrebujem si vymedzovať čas na nič. Vlastne je to také spontánne poväčšine.*
- *Presne, ja to chcem robiť, keď mám na to chuť.*
- *Ja nemám rád, keď som nútený do niečoho. Mňa niečo baví, potom zas niečo iné ma chytí.*

Na otázku, ako by využili viac voľného času, študenti reagovali dvomi spôsobmi: jedna skupina by sa intenzívnejšie venovala svojim súčasným záujmom, druhá by využila čas na nové aktivity alebo na návrat k záľubám, ktoré musela pre nedostatok času opustiť.

- *Určite niečo s deťmi, niečo také tvorivé, keďže ma to veľmi baví, alebo niečo s gitarou, nejaké hodiny navyše.*
- *Z: Hm jasné, a čo by si rada robila vo voľnom čase ak by si ho mala? M: Asi sa venovala možno nejakému spoznávaniu niečoho ohľadom aut a určite nejaké rozširovanie vzťahu s priateľom.*
- *Chcela by som tancovať...Hip-hop alebo niečo také neviem, keď som bola na Ukrajine chodila som aj na volejbal aj na krasokorčuľovanie aj na tanec, všetko som robila.*
- *No tak ja by som teda úprimne sa viac a viac teda venoval zase, že by som sa vrátil napríklad naspäť ešte k tej fotografii, ktorú som napríklad veľmi dlho nerobil takto, čo teda veľmi dobrý ten príklad tej mojej osobnosti, ako sa k niečomu vrátim až po nejakej dobe.*

Škola a príprava do školy

Školské povinnosti a cestovanie výrazne obmedzujú voľný čas. Ich dni sa začínajú skorým vstávaním a končia až popoludní, pričom štúdium často pokračuje aj doma. Voľnejšie sú len dni s praxou, kedy sa stíhajú venovať aj iným aktivitám. Cestovanie do školy môže trvať aj niekoľko hodín denne, najmä kvôli zlým spojom. To spôsobuje, že študenti nemajú čas ostávať v škole dlhšie alebo sa venovať krúžkom.

- *Dosť krát sa nestíham ani poučiť, nebaví ma to, keď po 8 hodinách sa mám ešte učiť 500 A4.*
- *Z: Jasné, ďakujem a teda, že čo je ten dôvod, že viacej toho voľného času nevieš využívať na nejaké takéto veci? M: Škola, určite škola. Škola berie asi najviac času.*
- *Keď je praxový týždeň, nepotrebujem sa toľko učiť a viacej stíham.*
- *Áno že by som aj dlhšie po škole ostala, že s tými spojmi je to také aké to je. Potom už by som sa nemal ako domov dostať.*
- *Keď skončí škola, idem domov a tá cesta. Teraz je veľmi dlho to. Ako na čas domov môže byť aj 3 hodiny.*

Brigády a prax

Respondenti si popri škole a praxi často privyrábajú formou brigád alebo práce. Ich hlavnou motiváciou je potreba zárobku či snaha o väčšiu nezávislosť. Zladiť školské povinnosti s pracovnými aktivitami je však náročné, pretože sa im stierajú hranice medzi školou, prácou a osobným voľnom.

- *Chodím na brigády, tie som si dala trošku na hlavu viac, takže veľa času trávim v robote.*
- *Čiže ja sa väčšinou venujem tým izbám ako ubytovaným hosťom a také to je trošku náročnejšie, lebo to je v noci niekedy*
- *tej 2 a o 3 začínam v robote; čiže tam nastáva ten taký prvotný chaos hej? Lebo človek sa musí niekam dostať, prezliecť a najesť sa. V tej robote som zhruba nejakých 5 – 6 hodín čo sa týka týždňa hej, pracujem v Tesco, dokladám tovar, čiže prichádzam do styku s ľuďmi a nie stále príjemnými ľuďmi.*
- *"Máme doma dielňu. A on je mäsiar. No a oni vyrábajú mäsové výrobky, takže v podstate som si tak uvedomila, že zo školy uteká rovno do roboty, lebo to je taký akože rodinný podnik, a je viacero takých." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

Záľuby a záujmy

Väčšina respondentov dokázala uviesť aspoň jednu konkrétnu záľubu alebo voľnočasovú aktivitu, ktorej sa venuje. Tieto činnosti sú pestré a vychádzajú z osobných záujmov, túžby po seberealizácii či efektívnom využití času. Mnohé z nich súvisia aj so zameraním štúdia – napríklad technické projekty alebo oprava motocyklov a áut. K týmto aktivitám sa študenti najčastejšie dostávajú pod vplyvom rodiny alebo vlastnej iniciatívy a venujú sa im pravidelne, často aj dlhodobo, čo je v súlade s princípmi programu DofE.

- *Teraz už asi týždeň si hovorím, že mi treba urobiť stojan na motorke. Každá jedna vec, ktorú spravím, ma posúva dopredu, takže je jedno, čo sa spraví na tej motorke, hlavne že sa robí.*
- *Aj tancujem aj spievam, vlastne od malička sa tomu venujem, lebo mamka bola folkloristka tiež čiže ja vlastne od 6 rokov chodím tancovať, chodím vlastne aj spievať.*
- *Ale potom to napríklad po tom časopise teda portáli, čo teraz píšem do neho, tak to už je akože podľa mňa podstatne dlhodobejšiu záležitosť, hej, že som sa k tomu tak dokázal naviazať a dokážem byť napríklad viacej konzistentný, ako som bol pri niektorých veci.*

- *A tak isto aj ten klavír, keď dedko veľmi rád hrával, vedel hrať. Mal napríklad taký maličký klavír, a keď som už mala ísť, som išla do školy, tak mi venoval, že nech sa páči, skús a už tak to moje srdce chytilo.*

Školské krúžky

Väčšina respondentov uvádza, že na školské krúžky nemajú čas pre iné povinnosti. Niektorí by sa zapojili, keby mali viac voľného času alebo keby sa krúžky konali v lepších termínoch. Často však študenti vnímajú, že krúžky nie sú pre nich zaujímavé či zmysluplné. To potvrdzuje aj výskum IUVENTA (Čo si myslia mladí, 2021), podľa ktorého je najčastejším dôvodom neúčasti mladých na aktivitách nezaujím o ich obsah – často preto, že program nepovažujú za dostatočne atraktívny.

- *Vieš si predstaviť krúžok, kvôli ktorému by si ostal v škole dlhšie? Myslím si, že nie. Chodil som na krúžky, ale nie je pre mňa žiadna správna cesta.*
- *Na škole nie som účastník žiadnych krúžkov. No väčšina tých krúžkov sú športové. Ale tie ma nezaujímajú, to sú futbalové a tak.*
- *Tak ako v tom DofE, tak ja nevidím zmysel aj v tých krúžkoch, keď vlastne tiež. No je to môj osobný názor že neviem, nezúčastňujem sa žiadneho krúžku a neviem ja proste tak ako som povedal ja potrebujem skončiť školu a ísť domov a robiť vlastne takto povedané.*

Pomáhanie v domácnosti

Respondenti vo voľnom čase často pomáhajú v domácnosti, napríklad starostlivosťou o mladších súrodencov, zvieratá či vykonávaním domácich prác. Niektorí tieto povinnosti vnímajú pozitívne ako spôsob, ako byť užitoční a tráviť čas s rodinou, iní ich však považujú za zaťažujúce, najmä ak sú spojené so stresom. Domáce povinnosti zároveň znižujú čas na oddych alebo rozvoj záľub.

- *Väčšinou pomáham mamke so sestrami, pretože mám ešte 2 mladšie sestry.*
- *Cez víkend, tak všetko ako som vravel, máme všetko v blízkosti domu, takže v sobotu hneď na firmu a okolo vždy sa nájde nejaká práca.*
- *Mama robí obchod, takže to ide mimo mňa, ale no tak jej treba pomôcť, keď treba tak pomôžem.*
- *Keď napríklad treba ešte niečo urobiť doma, tak také klasické domáce práce.*

Oddych

Respondenti vo voľnom čase oddychujú najmä pri počúvaní podcastov, čítaní kníh či sledovaní filmov a seriálov, hoci tieto formy oddychu spomínali skôr okrajovo a zdalo sa, že im nepridávajú veľký význam.

- *No veď môžem pozrieť film, lebo to je také už na ľahšie, že oddýchnuť alebo keď no takú náladu že chcem čítať knihu, tak môžem si zobrať a čítať.*
- *Keď prídem domov, nikto sa ma nič nesmie opýtať, ja sa zatváram v izbe, pustím si slúchadlá a s nikým sa nebavím. Minimálne 15 minút, každý deň, inak ja už neviem fungovať, lebo nedá sa celý deň len rozmýšľať.*
- *No a potom sa snažím mať nejaký svoj čas, ako si oddýchnuť večer. To si na chvíľočku ľahnem, chcem vypnúť od školy*

Zistenia v oblasti Trávenia voľného času

V kontexte programu DofE možno konštatovať, že viacerí respondenti už dnes prirodzene naplňajú niektoré jeho kľúčové princípy – napríklad vytrvalosť, pravidelnosť a vnútornú motiváciu pri rozvíjaní svojich záujmov a záľub. To predstavuje silný potenciál, na ktorom možno v programe stavať. Dôležité však je tieto predispozície cielene rozvíjať a podporiť ich prepojením s aktivitami DofE tak, aby

študenti videli pridanú hodnotu bez toho, aby vnímali program ako formálnu alebo povinnú školskú aktivitu. Študenti by tak mohli plynule nadviazať na to, čo už robia, bez pocitu, že si musia „vymýšľať“ nové aktivity.

Zároveň je potrebné zohľadniť špecifiká cieľovej skupiny – študenti SOŠ častejšie pracujú, pomáhajú v domácnosti a mnohí dochádzajú z okolitých dedín, čo výrazne ovplyvňuje ich denný režim. Ich dni sú často zaplnené školou, praxou, cestovaním a povinnosťami mimo školy, čo im znižuje dostupnosť voľného času. Ak program DofE pôsobí ako príliš školský alebo organizačne náročný, môže to študentov odrádzať od zapojenia.

Ďalšou výzvou je flexibilita. Mnohí študenti si voľný čas plánujú spontánne, podľa momentálnej situácie a nálady. Program, ktorý kladie dôraz na pravidelnosť, môže byť preto vnímaný ako príliš záväzný. Dôležité bude hľadať rovnováhu medzi potrebou systematickej práce na cieľoch a dostatočnou flexibilitou, ktorá zohľadní individuálne podmienky a životný štýl študentov SOŠ.

Viacerí respondenti vnímajú svoj voľný čas ako útržkovitý, obmedzený alebo „neviditeľný“ pre samých seba – až keď im ho niekto pomôže reflektovať. DofE by mohol ponúknuť nástroje alebo podporný mentoring, ktoré by študentom pomohli lepšie identifikovať a využívať voľné momenty, plánovať si čas realisticky a reflektovať svoj pokrok.

Vnímanie programu DofE

U respondentov, ktorí už mali povedomie o programe DofE, sme sa zamerali na zistenie ich vnímania a postojov k tomuto programu. Ich pohľad je veľmi cenný, pretože poskytuje náhľad na vnímanie DofE zo strany študentov, ktorí sa do programu zatiaľ nezapojili. Získané informácie odhaľujú ich osobné bariéry, ktoré im bránia v účasti na programe, ako aj faktory, ktoré by ich mohli motivovať k tomu, aby sa do neho zapojili v budúcnosti.

Ako sa študenti dozvedeli o programe

Študenti sa o programe DofE najčastejšie dozvedeli od učiteľov a počas školských prezentácií, kde zazneli aj skúsenosti účastníkov – najviac si pamätali expedície. Niektorí sa s programom stretli aj online. Efektívnym prístupom sa ukázalo byť, keď žiaci prezentujú vlastné výstupy pred spolužiakmi – konkrétne príbehy a úspechy rovesníkov pôsobia inšpiratívnejšie než všeobecné materiály a môžu prebudíť záujem aj u pôvodne pasívnych študentov

- *Videla si niekedy nejakú prezentáciu alebo niekoho, kto by to prezentoval? Áno, každý rok k nám príde skupinka, ktorá o tom hovorí. Tento rok sme mali ročníkové prezentácie prác, a spolužiačky tam prezentovali aj svoje skúsenosti s DofE.*
- *No písali, že je možnosť sa prihlásiť to jediné asi alebo nejaké plagáty tuším na škole sú.*
- *Skôr cez sociálne siete, lebo deti dnešnej generácie si tiež radšej pozrú telefón, ako by to počúvali v škole čiže.*
- *"Chcem teda aby pocítili aj môj vplyv ale určite ten vplyv v rovesníkov je veľmi silný."*
(Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)

Bariéry úspešného ukončenia a vstupu do programu

Nedostatok času

Najväčšou prekážkou zapojenia do DofE je pre mnohých študentov nedostatok času, keďže sa musia rozhodovať medzi rôznymi aktivitami a povinnosťami. Hoci osobný rozvoj vnímajú ako motiváciu, program im často pripadá príliš náročný popri škole, práci či iných záväzkoch. Dlhodobé povinnosti študenti, podľa učiteľov, často považujú za ťažké a nezvládnuteľné – už aj trojmesačný záväzok im môže pripadať ako príliš dlhý a odrádzať ich od účasti.

- *"A potom... Trošku je pre nich také nepredstaviteľné, že pre nich je rok strašne dlhá doba." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"Lebo keď zistia, že čo všetko musia urobiť, tak už sa k tým ani nedopracujú a už nad tým mávnu rukou." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *Ako hovorím, nedostatok času bol asi môj jediný problém. Nič iné mi nestálo v ceste len fakt, že keď sa chcem venovať tomu všetkému, čo mám aj speváckeho krúžku, ktorý som si dneska nespomenul, ale tiež majú veľkú záľubu spievať. A teda aj autá aj všetko aj s kamarátmi. Aj okrem toho rodičov pomoc, všetko, domáce úlohy, školy veľa. Nevedel som, kde mám začať, pretože musel odstrihnúť DofE ešte na začiatku.*
- *Neviem si to predstaviť robiť niečo navyše. Chcem mať čas aj na motorku, chcem sa venovať frajerke a chcem mať aj čas na seba, kde si oddýchnem.*

Nedostatok informácií o programe

Môžeme konštatovať, že respondenti, ktorí sa ešte nezapojili do programu DofE, majú o ňom rôzne predstavy a informácie. Pre niektorých je prvotné oboznámenie sa s programom a jeho účelom kľúčovým krokom. Mnoho študentov nepozná detaily programu, najmä to, že ide o niečo, čo môže byť prínosné aj mimo školy.

- *Lepšie vysvetlenie toho programu. Ak si dobre spomínam tak a školy boli stretnutia ohľadom tohto programu, ale ja som vtedy nebola v škole alebo som bola chora. Že bola možnosť sa uplatniť.*
- *Tak hovorila o tom niečo triedna, ale ja som vtedy bola taká, že vôbec nechápem čo to je a potom spolužiačka mi to vysvetlila, že také niečo existuje ale nie je to povinné že musíš niečo nájsť čo ťa baví tak ja som povedala zatiaľ nič nechcem. Tak mi povedali, že ani nemusíš.*

Nedostatočná pridaná hodnota

Študenti, ktorí sa rozhodujú, či sa zapoja do programu, často zvažujú, čo im to prinesie do života. Niektorí študenti nevnímajú žiadne konkrétne prekážky v programe, ale jednoducho cítia, že im to momentálne neprináša žiadnu hodnotu. Iní by sa možno zapojili, ak by program ponúkal praktickejšie zručnosti, ktoré by mohli využiť v budúcnosti.

- *Ale popravde poviem ja som sa nikdy nezastavil nad tým že si idem hľadať prácu predsa doma to mám a môže sa stať čokoľvek ale nikdy nemyslím tak negatívne že sa dačo stane a to zruinuje že to nepôjde a hm takže toto je môj osobný názor na neho alebo na to všetko.*
- *Tak ako v tom DofE, tak ja nevidím zmysel aj v tých krúžkoch.*
- *Ja som človek, ktorý by na výšku nešiel ani keby ma tam dotlačia nasilu, čiže ja to nevnímam, nemyslím to asi nejak zlé voči nikomu, ale nevnímam to, že mne by to dávalo niečo do života.*

Výber aktivít

Respondenti často dokážu pomenovať oblasti, ktoré ich zaujímajú, ako ukazuje časť Záľuby a záujmy. Pri výbere konkrétnych aktivít do programu však môžu pociťovať neistotu a potrebujú usmernenie alebo inšpiráciu zvonka. Najväčšiu váhavosť prejavujú pri dobrovoľníctve, kde im často chýba konkrétna predstava o možnostiach.

- *V športe by som sa chcela rozvíjať a možno ten talent – kreslenie.*
- *Hrala som na gitaru, mám ju doma, mohla by som s tým niečo spraviť.*
- *Dobrovoľnícke to mi ide ťažšie... ja som taký typ, že mi to musí niekto navrhnúť.*
- *Akože určite by to bolo zaujímavé, ale tam treba spraviť okolo toho neuveriteľný research.*

Zapisovanie do ORB

Podľa učiteľov SOŠ, študenti majú tendenciu zanedbávať zápisy o svojich aktivitách, aj keď tieto úlohy nie sú zložité. Aj napriek jednoduchosti požiadavky, ako je napísanie niekoľkých viet alebo pridanie fotky, je pre nich ťažké sa k tomu donútiť. Pre niektorých učiteľov je to nepochopiteľné, že niečo, čo im nezaberie viac ako pár minút, neplnia pravidelne.

- *"Niektoré deti proste on povie ja nebudem zapisovať hej nič." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"Maximálne si nechajte týždeň, lebo potom aj zabudnete, čo a ako bolo, ale keď to urobím jeden deň, to je záležitosť fakt minúty..." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"Pre nás a my sme tí starší, taká nepochopiteľná záležitosť, že vlastne keď niečo robím, tak ten dôkaz, že som to urobil, že veď to je pre mňa." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"Niektorých treba k tomu dokopať a najväčší problém je s tým zapisovaním." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

Nedostatočná podpora

Podľa učiteľov SOŠ, existujú prípady, kde školská podpora a motivácia zo strany učiteľov alebo rodičov nie je dostatočná. Problémom môže byť aj nedostatok komunikácie a zapojenia rodičov, čo sa odráža na motivácii žiakov. Učitelia si tiež uvedomujú, že ich vlastný prístup k motivácii je kľúčový pre úspech žiakov.

- *"Tak v podstate teraz trochu možno poviem zle sama na seba, boli sme dvaja s kolegom a vlastne ja som mala na starosti tie dve dievčatá a on mal na starosti myslím troch či štyroch chlapcov. No a tam to trochu pri tých chlapcoch podľa mňa zlyhalo aj na jeho prístupe a motivácii." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"Takže nemyslím si, že by bol až tak on s tým stotožnený, ako som si predstavovala, a v podstate aj asi tá vytrvalosť, asi tá vytrvalosť bola takou naj vecou, tá motivácia, prečo mám byť vytrvalý a prečo mám v tom zotrvať." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"Akože, myslím si, že no také ako potrebovali viac podpory." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"No ale je to určite aj naša vina, že sme ich tak viacej akoby nemotivovali stále." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

Strata motivácie

Podľa učiteľov, motivácia študentov po pandémie citelne klesla, čo sa prejavuje nielen v menšom záujme o programy ako DofE, ale aj v oslabenej vytrvalosti pri učení a dosahovaní cieľov. Učitelia pozorujú, že počiatočné nadšenie, najmä u mladších žiakov, rýchlo vyprchá a nahrádza ho apatia, čo môže súvisieť s postpandemickou demotiváciou a frustráciou. Tento trend potvrdzuje aj výskum IUVENTA Čo si myslia mladí, (2021), podľa ktorého mladí ľudia trávajú stále viac času v online prostredí, ktoré im ponúka jednoduchší a rýchlejší spôsob oddychu.

Na druhej strane, výskum RmS ukazuje, že mladí Česi aj Slováci si pomerne veria – väčšina z nich považuje svoje schopnosti za dostatočné na dosiahnutie cieľov. Až 82 % slovenských respondentov verí, že zvládnu náročné úlohy, a väčšina je presvedčená, že dosiahne to, čo si zaumieni (RmS, Hodnoty mladých, 2020)

- *"Tak veľká časť žiakov, to je hlavne po tej korone, no niekedy stratí tú motiváciu, no jednoducho neviem nejako dokopať, ale to sa netýka len dofe. To sa týka aj učenia." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"Vtedy potrebovali viac nejakých takých. Asi by sa učitelia mali viac rozprávať o tom, že keď chceš niečo dosiahnuť, keď máš nejaký cieľ tak uh niečo treba." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *"Veľa prvákov sa nám nahlásilo a aj tento druhák ten hneď išiel, že na striebornú úroveň, takže sme boli spokojní. Lenže oni potom, tak upadli." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

- *"My toto nedokážeme. Iným spôsobom to musíme riešiť od budúceho roku, lebo jednoducho tie decká nám upadli." (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

Motivácia vstupu do programu DofE

Ako motiváciu vstupu do programu by sme na základe odpovedí respondentov mohli považovať pozitívne vnímanie celkového prínosu programu, ktorý môže mať pozitívny dopad na mládež. Respondenti oceňujú aspekt rozvoja mládeže, najmä v kontexte dnešnej generácie, ktorá trávi veľa času na technológiách. Programy ako DofE sú pre nich prínosné, pretože podporujú aktívny rozvoj. DofE pomáha študentom nielen v rozvoji talentov, ale aj v osobnostnom raste, čo je pre nich silnou motiváciou. Okrem toho študenti môžu v programe rozvíjať svoje medziľudské vzťahy a zlepšovať komunikačné schopnosti.

- *„Ale vlastne keď oni získajú ten pocit z toho, že toto som dokázal, takže to je pre nich také možno, že mať ten dobrý pocit sám zo seba. To je asi najviac.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„by som veľmi chcela a myslím, že to tak aj vnímam že aby oni cítili také vnútorné uspokojenie, že som že som dal niečo zvládol.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Ale vlastne keď oni získajú ten pocit z toho, že toto som dokázal, takže to je pre nich také možno, že mať ten dobrý pocit sám zo seba. To je asi najviac.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„By som veľmi chcela a myslím, že to tak aj vnímam že aby oni cítili také vnútorné uspokojenie, že som že som dal niečo zvládol.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *A ja si myslím, že také dosť zaujímavé pre mladú generáciu, ktoré teraz je furt na tých počítačoch a mobiloch. Takže keď si nájdú čo pre nich je zaujímavé, tak mne to príde také dobré.*
- *Je to veľmi dobrý nápad, že niečo také vzniklo, lebo presne pomôžu tým študentom sa rozvíjať a nebyť len nejaký pasívny študent, že proste hej, že učím sa to, čo v škole sa mi treba učiť, ale že rozvíjam proste seba svoje zručnosti.*
- *Čo som počula a počtom vraveli v podstate uh, že im sa to vlastne páčilo s ostatnými zlepšovať vzťahy alebo aj s učiteľmi, ktorí tam sú.*

Profesijný a akademický rast

Záujem o program DofE je tiež spojený s profesijným rastom. Žiaci si uvedomujú, že účasť na programe je praktickým prínosom, ktorý im môže pomôcť pri tvorbe životopisu a tiež im môže pridať výhodu pri uchádzaní sa o zamestnanie alebo školu. Vnímajú program ako príležitosť získať body, ktoré môžu mať vplyv na ich prijatie na vysoké školy alebo zlepšiť ich pozíciu na trhu práce. Záujem o pokračovanie na vysokej škole alebo získanie lepšieho zamestnania sa spája s týmto programom môže vystupovať ako dôležitý benefit.

- *Vlastne majú záujem pracovať v policajnom zbore slovenskej republiky. Tam sa neviem či vieš ako to funguje, tam sa podáva žiadosť a robia pohovory, potom študujú a DofE je tam v nich vnímané ako veľmi silné kritérií, lebo je tam aj zdatnosť alebo túžba o sebarozvíjanie a tak ďalej. (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *Potom sú to žiaci, ktorí plánujú študovať ďalej, čiže to berú akože sa im páči to vysvetlenie, že dostaneš plus body na niektorých školách a tak a môže si nájsť lepšie zamestnanie. (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *Takže ja to stále hovorím: Ste vo vyššom leveli, inak sa na vás pozerajú, hej? Alebo aj v pohovore do zamestnania, aj keď, ja vravím, že aj keď ste v duálnom systéme vzdelávania, tak im povedzte, že ja pracujem, alebo teda tým, čo budú pracovať, som hovorila, že idem pracovať DofE alebo chcem pracovať v DofE, hej? A oni vedia o tom? No, budete prekvapení, že budú o tom vedieť. (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

- *Potom páči sa im to, že ja im to stále tak prakticky vravím, že v CV-čku ako v životopise to jednak dobre vyzerá a jednak to dobre znie aj z tej druhej strany, keď si to niekto prečíta, že robia takúto aktivitu a im to vysvetľujem prečo (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

Ocenenie

Ocenenie a verejné uznanie môže byť pre žiakov významné aj ako osobný zážitok. Aj keď sú jednotlivci ocenení len na krátky čas (5 minút slávy), tento moment vnímajú ako dôležitý a motivujúci, čo môže mať pozitívny vplyv na ich sebadôveru a ďalšie ciele. Tento moment im môže poskytnúť pocit hrdosti a umožňuje im zdieľať svoj úspech s ostatnými, čo posilňuje ich motiváciu a pocit úspechu v rámci programu.

- *„Takže to je taký jeden benefit a plus ostatné benefity - akože body a nejaké ocenenie a ísť do Bratislavy si prevziať cenu a takéto také príjemné bonusovky navyše.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Ak jednak to ocenenie.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„No a potom možno deti, až to vnímali tak, že boli uvoľnení, keď si išli po to ocenenie lebo sme niekde boli hej.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Hoci tam, každý má tých svojich 5 minút slávy.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Napríklad teraz sme mali tých maturantov, čiže aj na slávnostnej rozlúčke s maturantmi všetci boli ocenení, čiže aj knižne, dostali ešte vlastne boli vo zverejnené ich meno.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

Bariéry učiteľov v programe DofE

Iné povinnosti

Bariérou pre zapojenie učiteľov do programu DofE je ich pracovné preťaženie. Mnohí majú už teraz vysoké úväzky, viaceré povinnosti (napr. triednictvo, vedenie školského parlamentu) a vnímajú DofE ako prácu navyše, na ktorú im nezostáva čas ani energia. Okrem toho nie všetci učitelia sú otvorení novým aktivitám a uprednostňujú zabehnutú rutinu.

- *„Máme enormne veľké úväzky, kolegyňa učí ekonomiku a matiku, čo sú náročné predmety, a ja učím slovenčinu. Čiže máme veľmi málo času a krúžok DofE sa ťažko realizuje.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Mám kolegyňu, ktorá má tri malé deti, takže má veľa povinností a nemôže sa venovať DofE tak, ako by chcela.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Učitelia berú tieto aktivity ako prácu navyše, a to im nevyhovuje, pretože majú už dosť povinností.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Bála som sa, že nezvládnem všetko, keďže mám aj ďalšie povinnosti – učím hlavný predmet, som triedna a ešte mám na starosti školský parlament.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Stále ešte, veľa učiteľov robí aktivity, na ktoré sme zvyknutí a preferujú rutinu.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

Bezodplatná práca

Svoju prácu pre program DofE učitelia vnímajú ako dobrovoľnícku aktivitu, ktorá je len málokedy finančne ohodnotená. Aj keď existujú určité výhody, ako je príspevok alebo vďačné slová od kolegov a riaditeľov, mnohí učitelia pociťujú, že táto práca nie je adekvátne kompenzovaná. Pre mnohých je motivácia k účasti v programe viac spojená s ich osobným presvedčením a ochotou prispieť k rozvoju žiakov, než s finančnou odmenou.

- *„A ešte k tomu akože zadarmo, hej.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*
- *„Za krúžok sú peniaze, ale to má Evka, a inak len slová vďaky a pochvaly, že sme šikovné.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)*

- „Občas stane nejakú menšiu obmenu za všetko, lebo my robíme viacero tých vecí. V podstate holky pro všetko, tak občas sa nám niečo dostane, ale nie je to nič extra za DofE.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Cítia to ako niečo navyše a okrem toho, že no bohužiaľ, to finančné ohodnotenie je dôležité. Je to motivácia a teraz prvýkrát, keď sme dostali príspevok, ktorý ste zabezpečili, tak pani riaditeľka nám to prerozdělila - 120 eur. Nebolo to veľa, ale je to príjemné.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)

Nedostatočná podpora vedenia

Nedostatočná podpora zo strany vedenia školy sa ukazuje ako bariéra pri zapájaní sa učiteľov do programu DofE. Prístup vedenia a nedostatočné porozumenie programu sa môže prejavovať v obmedzených možnostiach pri zavádzaní programu alebo vykonávaní aktivít súvisiacich s programom (napr. školenia, vzdelávacie aktivity, expedície).

- „Keď som začínala, tak my sme mali pána riaditeľa vo vedení, ktorý už bol vo vlastne dôchodkovom veku a ešte fungoval a ten tomu tak celkom nerozumel. Takže som možno nemala až takú podporu.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „My sme sa minulý rok prihlásili aj na diamantovú cenu, ale mám to z nejakého dôvodu stopol, alebo nechceli pustiť niekoho na školenie a takéto veci.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Keď sme robili prípravu na expedície, tak sme si tie decká sťahovali, ale vtedy frflali, že je koniec roka, treba uzatvárať, ale teraz už vlastne nikto nič.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)

Motivácia učiteľov v programe DofE

Podpora od vedenia

Podpora zo strany vedenia školy sa ukazuje ako kľúčový faktor pre motiváciu učiteľov a realizáciu programu DofE. Vedenie školy, ktoré je naklonené tomuto programu, poskytuje nielen morálnu podporu, ale aj konkrétnu materiálnu pomoc, ako príspevky na nákup potrebného vybavenia (stanov, karimatiek a ruksakov). Tento pozitívny prístup k programu je silným motivátorom pre učiteľov, ktorí cítia, že ich snaha a iniciatívy sú oceňované. Okrem toho je zrejmé, že vedenie školy vidí hodnotu v tomto projekte, pretože je vnímaný ako výnimočný prínos pre školu, čo prispieva k jej výnimočnosti v porovnaní s inými školami. Napriek tomu, že podporu možno nie je možné označiť za úplne maximálnu, jej zvyšovanie je jasne vnímané a vedie k lepšiemu zapojeniu učiteľov.

- „To by som dala na 100 per-, no, keby to bolo na stupnici od 1 po 10, tak poviem, že 20. Lebo naozaj je veľmi tomu vedenie naklonené.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Na moje prekvapenie nám napríklad prispela na nákup stanov a karimatiek a ruksakov.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Morálne ocenenie sa mi akože dostáva, že pani zástupkyňa sa mi poďakovala aj pani riaditeľka.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Pani riaditeľka vníma pozitívne, že na škole funguje DofE. Snažíme sa aj zverejňovať na stránke školy aktivítky.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Pani riaditeľka po stretnutí s Jankou oslovila kolegov telocvikára, či nepôjde do DofE.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)

Vnútna motivácia

Dôvodom, prečo sa učelia zapájajú do programu DofE, je silná viera v hodnoty, ktoré tento program prináša mladým ľuďom. Inšpiruje ich myšlienka posúvania sa vpred, ktorá je podporená tým, že účastníci získavajú morálne ocenenie a stávajú sa súčasťou niečoho väčšieho, čo je rozpoznateľné nielen na miestnej, ale aj globálnej úrovni. Taktiež ich utvrdzuje skúsenosť so školeniami a stretnutiami s inými vedúcimi DofE, ktoré ju presvedčili, že nie je "nenormálna", keď robí niečo, čo môže mať pozitívny dopad na študentov.

- „Pretože sa mi tá myšlienka toho posúvania sa a tej možnosti, že to majú tí mladí ľudia, strašne páči.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Že tie decká dostanú za to morálne ocenenie v podobe odtlačku, že niekto o vás vie a že ste súčasťou niečoho väčšieho, na čo môžete byť hrdí.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Cítiť dôveru, že sa chodia za mnou poradiť, že majú nejaký oporný bod, na ktorý sa môžu vždy obrátiť.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)
- „Keď som absolvovala školenie, stále ma to utvrdzovalo v tom, že nie ja som nenormálna, tu sú nenormálni ľudia, že sme to teraz nerobili.“ (Rozhovor, Učiteľ/ka SOŠ)

Zistenia v oblasti Vnímania programu DofE

Aby sa zvýšila motivácia študentov zapojiť sa do programu DofE, je dôležité, aby program nepôsobil ako niečo navyše, čo musia „napasovať“ do už preplneného rozvrhu. Pomáha, ak je rozdelený na menšie a zvládnuteľné kroky a študenti jasne vidia osobný prínos jednotlivých aktivít. Kľúčové je zároveň znižovať vnímaný stres spojený so zapojením – program by mal byť vnímaný ako podpora, nie ďalšia záťaž.

Účastníci potrebujú jasné a zrozumiteľné informácie o tom, ako program funguje, čo sa od nich očakáva a aké výhody im môže priniesť. Je nevyhnutné jednoznačne komunikovať benefity DofE, a to s dôrazom na rôzne životné cesty, ktoré si študenti vyberajú – či už smerujú k ďalšiemu štúdiu, remeslu alebo práci.

Kľúčovú úlohu zohrávajú vedúci programu, ktorí by mali byť aktívnou a dostupnou podporou počas celého trvania aktivity. Na zvýšenie šance, že účastníci program úspešne dokončia, je potrebné vedúcim poskytnúť praktické nástroje, ktoré im uľahčia prácu bez zbytočnej administratívnej záťaže. Rovnako dôležité je posilniť ich motiváciu – nielen formou uznania zo strany vedenia, ale aj konkrétnymi benefitmi, ako sú metodické materiály, časová úľava alebo menšie finančné ocenenie za vedenie programu.

V neposlednom rade je vhodné viac zapájať aj rodičov – nielen ako podporovateľov svojich detí, ale aj ako oporu vedúcim. Rodičovská podpora môže výrazne prispieť k úspechu študentov v programe a posilniť ich záväzok pokračovať v DofE až do úspešného ukončenia úrovne.

Reálie školy

Aby bolo možné program DofE efektívne prispôbiť prostrediu stredných odborných škôl s maturitou, je nevyhnutné porozumieť ich fungovaniu – ako fungujú samotní študenti, aký majú režim a s akými výzvami sa stretávajú, ale aj akú úlohu v ich vzdelávaní zohrávajú učitelia. Učitelia totiž predstavujú kľúčový článok v implementácii programu. Táto sekcia sa venuje nielen charakteristike škôl, ktoré respondenti navštevujú, ale zároveň odhaľuje aj bariéry, ktoré môžu brániť učiteľom v aktívnom zapojení sa do DofE.

Pohľad študentov na vzťah s učiteľmi

Vzťahy študentov s učiteľmi na SOŠ sú podľa respondentov vo väčšine prípadov vnímané pozitívne. Respondenti oceňujú najmä ľudský prístup, ochotu pomôcť, schopnosť vysvetliť učivo a otvorenosť k neformálnej komunikácii. Mnohí učiteľov opisujú ako „zlatých“, „priateľských“ alebo „profesionálnych“. Pozitívne je vnímaná aj prísnosť, ak je spojená s jasnými očakávaniami a motiváciou. Niektorí študenti poukazujú na to, že vzťah je obojstranný a závisí od rešpektu z oboch strán.

- Ja nemám takého učiteľa, ktorého by som neznášala alebo nerada chodila na jeho hodiny.
- Keď mám nejaký problém, môžem prísť a oni mi pomôžu.
- Máme taký priateľský prejav, úprimný, nebojíme sa vyjadriť názor.
- Keď žiak prejaví rešpekt a je otvorený, väčšina učiteľov dá druhú šancu.

Objavuje sa však aj menšia skupina názorov, ktorá reflektuje generačnú priepasť – najmä v oblasti technológií alebo nepochopenia životných situácií žiakov. Niektorí študenti majú pocit, že učitelia vnímajú dnešnú generáciu ako „slabšiu“ alebo „rozptýlenú“.

- Občas nechápu, čo sa deje v našich životoch, a potom sa čudujú, prečo sa tak správame.
- Tí mladší sa dokážu viac vžiť, starší vyrastali v inej dobe.
- Učiteľ nie je terapeut, ale mal by pochopiť, že aj študent je človek.

Pohľad študentov na štúdium

Študenti SOŠ vnímajú štúdium ako zmysluplné najmä vtedy, keď vidia jeho praktické využitie v živote či budúcej práci. Kľúčovým prvkom je prax, ktorá im pomáha overiť si vedomosti a získať dôležité zručnosti. Odborné predmety ako logistika, manažment či technické zručnosti považujú za moderné a užitočné. Oceňujú, keď učivo dáva zmysel a posúva ich v profesijnom smerovaní.

- Na tej praxi máme pána, ktorý bol hasič, takže máme aj teóriu, aj praktickú časť veľmi dobrú.
- Logistika je moderný predmet, všetko sa točí okolo nej.
- Marketing, manažment – dávajú mi nový pohľad na svet, ľudí, podniky.
- Ja som myslela, že pôjdem na ekonomiku... teraz mám aj manažment, marketing... to je veľmi dobré.
- Škola nás pripravila kvalitne – máme základ pre firmy.

Avšak, na druhej strane, respondenti vnímajú štúdium ako miestami náročné – poukazujú na dlhé vyučovacie dni, veľké množstvo učiva a stres z odborných predmetov. Zároveň sa viackrát objavuje názor, že škola ich dostatočne nepripravuje na reálny život – chýba im výučba finančnej gramotnosti či zvládania bežných životných situácií. Niektoré predmety (napr. matematika, dejepis, telesná) študenti považujú za málo užitočné, najmä ak nevidia ich prepojenie so zvoleným odborom.

- *Niektoré dni sú fakt ťažké. Po škole mám ešte úlohy, je toho veľa.*
- *Možno by som dal do rozvrhu niečo menej stresové – nejaký sebarozvoj alebo oddychový predmet.*
- *Chýba nám niečo o tom, ako fungovať v dospelosti – ako si poradiť s peniazmi, bývaním.*
- *Nerovnice? V materskej škole ich asi nevyužijem.*
- *Telesná je fajn, ale keď mám potom ťažké predmety, nedokážem sa už sústrediť.*
- *Mali by sme viac praxe, aby sme vedeli, do čoho vlastne ideme.*

Zistenia v oblasti Reálie školy

Pre efektívne zavedenie programu DofE na SOŠ je dôležité vychádzať z reálneho fungovania týchto škôl. Študenti vnímajú vzťahy s učiteľmi prevažne pozitívne – oceňujú ich ľudský prístup, ochotu pomôcť a schopnosť komunikovať otvorene. Tieto vzťahy vytvárajú priaznivé podmienky pre zapojenie sa do programu, najmä ak vedúci DofE dokážu využiť dôveru, ktorú u študentov majú. Zároveň je však potrebné pracovať s generačnými rozdielmi a pomáhať učiteľom lepšie porozumieť súčasným potrebám mladých.

Z pohľadu študentov má vzdelávanie najväčší zmysel vtedy, keď je praktické a uplatniteľné v reálnom živote. Program DofE má potenciál posilniť túto praktickosť – môže rozvíjať zručnosti, ktoré dopĺňajú školské učivo (napr. finančnú gramotnosť, komunikačné a tímové schopnosti), a zároveň podporuje samostatnosť a zodpovednosť. Ak budú aktivity v programe vnímané ako užitočné pre budúce zamestnanie alebo život, môže to výrazne zvýšiť motiváciu študentov k účasti.

Plánovanie budúcnosti

Aby sme lepšie pochopili, akú pridanú hodnotu môže program študentom priniesť, je potrebné porozumieť spôsobu, akým premýšľajú o svojej budúcnosti. Program DofE často zdôrazňuje výhody v kontexte vysokoškolského štúdia alebo profesijného života, no tieto benefity nemusia byť pre študentov SOŠ relevantné – najmä ak neplánujú pokračovať v štúdiu alebo majú iné predstavy o svojej kariérnej ceste.

Respondenti pristupujú k budúcnosti prevažne pragmaticky – väčšina plánuje rýchly vstup do praxe, najmä v technických alebo remeselných odboroch. Časť respondentov má nejasné alebo odkladané plány, čo môže súvisieť s preťažením, neistotou či nízkou motiváciou. Výraznú rolu zohráva istota zamestnania a možnosť zárobku, menej často sa spomína vysoká škola. Celkovo prevláda praktické uvažovanie, orientované na konkrétne a dostupné možnosti.

- *Nechcem ísť na vysokú, pôjdem robiť. Mám už aj známeho, čo robí vo firme, možno sa tam dostanem.*
- *Neplánujem ísť na výšku, chcem ísť robiť a zarábať. Už teraz si zarábam na brigáde, mám nejaké kontakty.*
- *Možno by som chcela ísť na výšku, ale ešte neviem, čo presne. Najskôr si chcem oddýchnuť.*
- *Ja zatiaľ neviem. Mám síce predstavu, ale nemám to tak, že chcem ísť tam alebo robiť to. Skôr to beriem, že čo príde.*
- *Myslela som, že pôjdem na výšku, ale teraz sa mi nechce. Radšej sa hneď zamestnám.*
- *Rodičia chcú, aby som išiel na vysokú, ale mňa to neláka. Chcem robiť niečo praktické.*

Študenti často vnímajú ako hlavné prekážky v plánovaní svojej budúcnosti nedostatok času a financií. Plánovanie štúdia popri práci, náklady na vysokú školu či neistota z nového prostredia ich vedie k opatrnosti pri rozhodovaní. Niektorí sa zároveň obávajú, že sa v budúcnosti rýchlo „unavia“ alebo zistia, že ich výber nebol správny.

- *Najprv by som sa chcela zamestnať, lebo tá nadstavba je dosť drahá.*
- *Peniaze a čas – to je asi najväčšia prekážka.*
- *Ja som typ človeka, čo sa rýchlo začne nudíť. Bojím sa, že ma to prestane baviť.*
- *Neviem, ako funguje vysoká škola, ako vyzerá semester, čo budem potrebovať.*

Časť študentov zatiaľ nemá jasnú predstavu o budúcnosti. Hoci mnohí majú záujmy, ktoré by chceli rozvíjať, často si nie sú istí, či ich dokážu premeniť na povolanie. Chýbajú im informácie, podpora v rozhodovaní aj skúsenosti. Nezriedka sa spoliehajú na to, že odpovede prídu „časom“.

- *Nemám konkrétnu predstavu. Možno viaceré snov, ale nič konkrétne.*
- *Mám otvorených viac možností, ale stále nie som si stopercentne istý.*
- *Chcela by som robiť niečo, čo ma baví, ale neviem, čo presne to bude.*
- *Možno dostanem odpovede vo štvrtom ročníku, keď pôjdem podávať prihlášky*

Zistenia v oblasti Plánovania budúcnosti

Pre efektívne zavedenie programu DofE na stredných odborných školách s maturitou je dôležité vychádzať z reálneho fungovania týchto škôl. Študenti vnímajú vzťahy s učiteľmi prevažne pozitívne – oceňujú ich ľudský prístup, ochotu pomôcť a schopnosť komunikovať otvorene. Tieto vzťahy vytvárajú priaznivé podmienky pre zapojenie sa do programu, najmä ak vedúci DofE dokážu využiť dôveru, ktorú u študentov majú. Zároveň je však potrebné pracovať s generačnými rozdielmi a pomáhať učiteľom lepšie porozumieť súčasným potrebám mladých.

Z pohľadu študentov má vzdelávanie najväčší zmysel vtedy, keď je praktické a uplatniteľné v reálnom živote. Program DofE má potenciál posilniť túto praktickosť – môže rozvíjať zručnosti, ktoré dopĺňajú školské učivo (napr. finančnú gramotnosť, komunikačné a tímové schopnosti), a zároveň podporuje samostatnosť a zodpovednosť. Ak budú aktivity v programe vnímané ako užitočné pre budúce zamestnanie alebo život, môže to výrazne zvýšiť motiváciu študentov k účasti.

Apríl 2025

**Financovaný
Európskou úniou**

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autorov a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Národného inštitútu vzdelávania a mládeže (Národnej agentúry programu EÚ ERASMUS+ pre oblasť mládeže a športu). Európska únia ani organizácia udeľujúca grant za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.